

ISSN 2523-4625

МІЖРЕГІОНАЛЬНА
АКАДЕМІЯ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

МАУП

НАУКОВІ ПРАЦІ МАУП

Серія
ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

Випуск 1 (55)
2018

Засновано 2001 року
Видання виходить 4 рази на рік

Київ
ДП “Видавничий дім “Персонал”
2018

УДК 330-339; 321.7; 159.9
ББК 65.9(4УКР)29-2я43

Редакційна колегія

Курко М. Н., д-р юрид. наук, проф. — головний редактор
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф. — заступник головного редактора
Ігнатченко А. А., канд. техн. наук — відповідальний редактор

Антонюк О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бабкіна О. В., д-р політ. наук, проф.,
Бідзюра І. П., д-р політ. наук,
Варзар І. М., д-р політ. наук, проф.,
Воронін В. М., д-р іст. наук,
Головатий М. Ф., д-р політ. наук, проф.,
Мєлков Ю. О., д-р філос. наук, доц.,
Перегуда Є. В., д-р політ. наук, проф.,
Піляєв І. С., д-р політ. наук,
Попов В. Ж., д-р іст. наук, проф.

Рекомендовано до друку Вченою радою Міжрегіональної Академії управління персоналом (протокол № 6 від 27 червня 2018 р.)

Видання індексується Google Scholar

Наукові праці МАУП. — Серія : Політичні науки. — 2018. — Вип. 1 (55) / [редкол.: М. Н. Курко (голов. ред.) та ін.]. — Київ : МАУП, ДП “Вид. дім “Персонал”, 2018. — 98 с.: іл. — Бібліогр. у кінці ст. — Виходить 4 рази на рік.

У збірнику наукових праць публікуються статті науковців, які займаються проблемами розвитку політології.

Для науковців, викладачів, студентів, а також усіх, кого цікавить розвиток науки в Україні.

Збірник “Наукові праці МАУП” (Серія “Політичні науки”) за наказом Міністерства освіти і науки України визнано як фахове видання з політичних наук (наказ МОН № 326 від 04.04.18 дод. 9).

ББК 65.9(4УКР)29-2я43+67.9(4УКР)я43

© Міжрегіональна Академія управління персоналом (МАУП), 2018
© ДП “Видавничий дім “Персонал”, 2018

ЗМІСТ

Відомості про авторів	4
Мелков Ю. О., Бідзюра І. П.	
<i>Наукова культура та виклики академічної доброчесності.....</i>	5
Гула Р. В.	
<i>Глобалізація і глобальне суспільство: комплекс наукових підходів.....</i>	24
Лісовський П. М., Лісовська Ю. П.	
<i>Актуальні питання міграційного капіталу в геополітиці: український та світовий виміри</i>	31
Піляєв І. С.	
<i>Сучасні ментально-ціннісні виклики реалізації європейського вибору України</i>	38
Бідзюра І. П., Бондаренко Н. О., Лук'янова М. О.	
<i>Феномен неповної сім'ї як глобальна соціально-педагогічна проблема</i>	45
Мартишин Д. С.	
<i>Вплив процесів глобалізації на розвиток соціальної думки Української Православної Церкви</i>	50
Бойко С. С.	
<i>Інноваційні аспекти розвитку сучасної вищої освіти як умова підвищення її ефективності: державно-управлінський аспект</i>	60
Каракасіді О. Ф.	
<i>Конституційно-правові та організаційні засади формування та поділу влади в сучасній Україні</i>	65
Марусіна О. С.	
<i>Парадигмальні особливості розвитку сучасної вищої освіти в контексті глобалізаційного світового та національних цивілізаційних процесів: теоретико-методологічне обґрунтування.....</i>	72
Маценко Є. В.	
<i>Теоретико-методологічні основи обґрунтування феномену “національна безпека” у контексті сучасного суспільного розвитку</i>	80
Шаповал К. І.	
<i>Соціально-політичні зміни в контексті політико-модернізаційних процесів.....</i>	85
АКАДЕМІЧНЕ ЕСЕ	91
Бідзюра І. П., Грабовенко Н. В.	
<i>Аналітика традиційного і модерного суспільства та її роль у формуванні професійних компетентностей у здобувачів вищої освіти</i>	91

Є. В. МАЦЕНКО

Міжрегіональна Академія управління персоналом, м. Київ

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОБҐРУНТУВАННЯ ФЕНОМЕНУ “НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА” У КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Наукові праці МАУП. Серія Політичні науки, 2018, вип. 55(1), с. 80–84

У XXI ст. проблема національної безпеки постає як одна з найважливіших засад функціонування великих людських спільнот. Певною мірою, однак, забезпечення національного суверенітету ускладнюється недостатньо чітким теоретико-методологічним обґрунтуванням самого феномену “національна безпека”, розумінням її глибинної сутності.

Національна безпека — явище, притаманне будь-якому суспільству з часу зародження, а потім інтенсивного формування націй як великих спільнот, що мають характерні лише їм природу, ознаки й історичне покликання.

У всі часи, за різних умов суспільного розвитку філософи, історики, соціологи, політологи, представники інших суспільствознавчих дисциплін намагалися усвідомити і пояснити феномен “національна безпека” відповідно до конкретного рівня, особливостей та специфіки розвитку великих людських спільнот. Тому теоретико-методологічні засади таких корифеїв суспільної науки, як Аристотель, А. Вольфєрс, М. Каплан, Д. Кауфман, В. Липинський, У. Липман, К. Норр, Г. Моргентау, В. Парето, Р. Робертсон, М. Скиборський, С. Хоффман та інші багато в чому різняться, що є цілком природно, оскільки їх погляди, точки зору завжди “замкнуті” на конкретному часі, ситуативні. Водночас, намагатимемося виокремити і сформулювати саме узагальнюючі концепти національної безпеки як феномену.

За різного тлумачення феномену “національна безпека” доцільно акцентувати увагу на досить загальноновживаному його обґрунтуванні. Скоріше за все воно виглядає так (за А. А. Міхненко і А. М. Міхненко): “Безпека національна — широке, багатокomпонентне поняття, яке відображає існуючі військово-політичні, економічні, екологічні, соціокультурні, інформаційні та інші загрози для суспільства, держави або нації, що складаються в системі глобальних і регіональних взаємовідносин з іншими країнами, етносами, соціальними групами, верствами, політичними силами” [2, 59].

Національна безпека — базисна засада національного суверенітету. Про це майже завжди йдеться в основних політико-правових документах, що обстоюють засади, принципи утворення та практичне функціонування будь-якої держави. Наприклад, у Декларації про державний суверенітет України (16 липня 1990 р.) було проголошено, що “державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах”; у Конституції України (1996 р.) у ст. 1 було зазначено, що: “Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава” [1, 4].

З теоретико-концептуальної та і практичної точки зору важливим є те, хто основний носій і джерело влади в країні. Фактично усі без винятку держави декларують, визначають таким сувереном народ. Так, в Конституції України (1996 р.) у ст. 5 записано, що носієм і єдиним джерелом влади в Україні є народ [4]. Життя народу на будь-якій території світу при цьому найтіснішим чином пов’язане з його бажанням жити не просто вільно, добротно, щасливо а й суверенно. Прагнення суверенітету — природне для будь-якого народу. Порівняємо, наприклад, британське та українське визначення цього поняття. “Суверенітет, — зазначається у Короткому оксфордському політологічному словнику, — це претензія на остаточну політичну владу, що не кориться жодній вищій владі у сфері ухвалення і втілення в життя політичних постанов. У системі міжнародних відносин суверенітет — це претензія держав на цілковите самоврядування, а взаємне визнання претензій на суверенітет становить основу міжнародного суспільства”. Українські словникові наукові видання також пояснюють суверенітет фактично однаково. Наприклад у Політологічному словнику: “Суверенітет (нім. *Souveranitat*, франц. *Souverainete*) — верховна влада, (похідні від лат. *super* — над) — незалежне від будь-яких сил, обставин і осіб верховенство; незалежність держави у зовнішніх і внутрішніх справах” [5, 643]. Подібне, майже класичне поняття “суверенітет”, було сформовано й обґрунтовано відомим французьким філософом Ж. Боденом ще у XVI ст. Так само його пояснюють і сучасні філософи, політологи [7].

У центрі суверенітету (а, відтак, і національної безпеки) лежать національні інтереси, а тому абсолютно природно, що така безпека (У. Липман, Г. Моргентау, С. Хоффман, М. Каплан, В. Ліпкан та ін.) розглядається саме в контексті протиставлення, а то і зіткнення національних інтересів. В іншому випадку (А. Вольферс, К. Норр, Ф. Трегер та ін.) за основу беруться системи цінностей, що обумовлюють цілі, засади, методи дій одних держав відносно інших у геополітичному, міжнародному плані.

Концептуальне розуміння сутності національної безпеки неможливо усвідомлювати, не беручи до уваги ті об’єктивні умови, в яких живе людство незалежно навіть від його суто територіального розміщення. Є дві групи умов, а, відтак, і загроз людському життю: природні й об’єктивно набуті. Перші пов’язані із реальними умовами, характером, специфікою людського життя, а другі — обумовлені суто поведінкою суб’єктів цього процесу, насамперед, держав, їх владних структур тощо. Тобто, нерівномірний розвиток сучасних суспільств, наявні протиріччя, що існують між ними, серйозні конфлікти і

протистояння практично викликані низкою об'єктивних факторів, серед яких передусім варто виокремлювати світові глобалізаційні процеси. Підкреслимо, що, з одного боку, вони є об'єктивними, всеохоплюючими (К. Гаджієв, М. Козловець, Ю. Остерхаммер, О. Панарін, Р. Робертсон, В. Співак, М. Уотерс, Ю. Яковець та ін.), а з іншого — саме вони і посилюють протиріччя, викликають суттєві міждержавні, внутрішньодержавні конфлікти. Яскравим і показовим у цьому плані є таке характерне зауваження українського політолога В. М. Співака: “Нині на планеті немає і не може бути народу зі своєю економікою, який існував би відокремлено, ізольовано від цілісного світу. ... Є глобалізація і глобалізація. Одна з них та, яка вже реально здійснюється, викривлена, спотворена жорстким ринком і світовими центрами сили. Інша — можлива і бажана, глобалізація “знизу”, гуманістична, демократична, яка могла би здійснюватися в інтересах усіх суб'єктів історичного процесу” [8, 301–302]. Отже, глобалізація — це і нерівномірність суспільного, державного розвитку, і кризи, протиріччя та, навіть, конфлікти, війни, тобто серйозне протистояння держав, що стосується долі мільйонів людей.

Багато сучасних філософів, політологів, соціологів міжнаціональні, міждержавні протиріччя і конфлікти пояснюють специфікою глобалізаційних, інтеграційно-інформаційних та інших, всеохоплюючого характеру процесів. Є, однак, і ті, хто звертає увагу не лише на об'єктивний характер цих процесів. Так, український філософ М. А. Козловець (відомий фахівець у галузі етнополітичних процесів) зазначає: “Глобалізація — не стихійне явище, чи природні катаклізми, а рукотворний процес, який реалізує певні інтереси. Вона не зводиться лише до технократичних надбань цивілізації, глобальних наслідків в економіці, політиці, в розвитку новітніх інформаційних технологій. Глобалізація — це зміни всієї ієрархії життєдіяльності людства, внутрішньо суперечливий, парадоксальний процес, оскільки іншим аспектом глобалізації є процес локалізації, який містить явища інтеграції і дезінтеграції” [3, 129].

У теоретико-методологічному плані важливо брати до уваги “зміст” національної безпеки, тобто, якою вона є у максимально повному наповненні. Очевидно, що виходити треба головним чином з того, що ж нині реально загрожує людині. Зазначимо, що більшість фахівців, практичних політиків, громадських діячів, які досліджують питання національного суверенітету, національної безпеки, вказують на загрози: а) природно-ситуативного характеру (екологія, стан оточуючого середовища, ситуація, пов'язана з природними ресурсами); б) народногосподарського характеру (умови господарювання, характер і особливості розвитку ринкової економіки і відносин тощо); в) соціального характеру (охорона здоров'я, освіта, наука, техніка, забезпечення здорового способу життя людей); г) конфліктно-ситуативні причини (тероризм, військові конфлікти, війни та ін.). Крім того, з усіх “національних небезпек” у ХХІ ст. найпомітніше спрощено виокремлюють безпеки: екологічну, економічну, етнополітичну, інформаційну, міжнародну, політичну. Кожну з таких безпек можна детально і глибоко досліджувати, пояснювати, хоча фактично вони впливають на життя людини спільно, у тісному поєднанні.

Зрозуміло, що національна безпека окремо взятої держави має власне “наповнення” — сутність, зміст і характер, обумовлений специфічними зовнішніми аспектами функціонування такої держави у конкретній час і, навіть, ситуативно.

Для сучасної України такі загрози, з певними відмінностями, по-своєму класифікували такі відомі українські вчені, політики, як О. Г. Білорус, В. П. Горбулін, О. П. Джьобань, О. П. Дергачов, В. А. Ліпкан, Ф. М. Медвідь, Г. Г. Поченцов, Г. П. Ситник та ін. Ситуативно, саме на 2017 р., досить виразно систематизував складові національної безпеки України Ф. М. Медвідь. Він визначив такі головні з них [6, 27–30]:

- порушення територіальної цілісності України (Крим, Схід України);
- військова присутність Російської Федерації в Криму, на Сході України та нарощування військових сил уздовж кордону України;
- ведення Російською Федерацією “гібридної” війни проти України;
- відсутність надійних зовнішніх гарантій безпеки для України;
- тероризм, сепаратизм;
- корупція та неефективна система державного управління;
- неефективність системи забезпечення національної безпеки України;
- економічна криза, зниження рівня життя населення;
- загрози енергетичній безпеці;
- загрози інформаційній безпеці;
- загрози техногенній, екологічній безпеці.

Такими є основні теоретичні концепти національної безпеки загалом, і в окремій країні, що мають і надалі отримувати більш глибокий аналіз для того, аби на їх засадах формувати дієвіше механізми забезпечення природно-соціального суверенітету кожного народу на Землі.

Література

1. Декларація про державний суверенітет України: прийнята Верховною Радою Української РСР 15 липня 1990 р. К.: Україна, 1991. 8 с.
2. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад.: Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Міхненко та ін.; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Тропинського, Ю. П. Сурміна. К.: НАДУ, 2010. 820 с.
3. *Козловець М. А.* Феномен національної ідентичності: виклики глобалізації: монографія. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. 558 с.
4. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К.: Преса України, 1997. 80 с.
5. Короткий Оксфордський політичний словник / за ред. І. Макліна, Б. Макмілана; пер. з англ. К.: Вид-во Соломії Павличко “Основи”, 2005. 779 с.
6. *Медвідь Федір Михайлович.* Національна безпека і національні інтереси України: генеза і становлення: дис. ... д-ра наук в галузі політології. К., 2015. 95 с.
7. Політологічний енциклопедичний словник / упоряд. В. П. Горбатенко; за ред. Ю. С. Шемчушенка, В. Д. Бабкіна, В. П. Горбатенка. 2-ге вид., доп. і перероб. К.: Генеза, 2004. 736 с.
8. *Співак В. М.* Політико-правовий та соціокультурний виміри глобалізації: монографія. К.: Логос, 2011. 416 с.

Маценко Е. В. Теоретико-методологічні основи обґрунтування феномену “національна безпека” у контексті сучасного суспільного розвитку. Теоретико-методологічні основи феномену “національна безпека” пов’язані, головним чином, із: сутністю явища; його складовими; класифікаційними ознаками.

Matsenko E. V. Theoretical and methodological foundations of the grounding of the phenomenon of “national security” in the context of modern social development. Theoretical methodological bases of the phenomenon “national safety” mainly related to: by the creature of the phenomenon; by his constituents; by classification signs.

Маценко Е. В. Теоретико-методологические основы обоснования феномена “национальная безопасность” в контексте современного общественного развития. Теоретико-методологические основы феномена “национальная безопасность” главным образом связаны с: существом явления; его составляющими; классификационными признаками.

Надійшла 11 травня 2018 р.